

แนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
กรณีศึกษา วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม*

GUIDELINE ON DEVELOPING FACILITIES FOR SENIOR TOURISTS: A CASE STUDY OF
WAT PHRA PATHOM CHEDI NAKHON PATHOM PROVINCE

ชนิษฐา ใจเป็ง¹, สงกรานต์ กลมสุข²,

ปัญจพร ธนาวิชรานันท์³, โชติมา ดีพลพันธ์⁴

Chanistha Jaipeng¹, Songkran Klomsook²,

Punjaborn Thanawachiranun³, Chotima Deeponpun⁴

มหาวิทยาลัยคริสเตียน^{1,2,3,4}

Christian University of Thailand, Thailand.^{1,2,3,4}

Email : peeup@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ 2) เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยว จากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 478 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และนำเสนอผลการวิจัยโดยการเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ภายในวัดพระปฐมเจดีย์มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งในด้านที่จอดรถ ทางลาด ป้ายสัญลักษณ์ จุดบริการต่างๆ และห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ แต่พบว่าสิ่งอำนวยความสะดวกบางส่วนที่จัดไว้ยังไม่อาจตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานได้เท่าที่ควร และยังพบว่านักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับความต้องการให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในระดับมาก โดยประเด็นที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต้องการให้มีการพัฒนาหรือจัดสิ่งอำนวยความสะดวกมากที่สุด คือ ต้องการให้มีทางลาดที่มีขนาดกว้างสามารถนำรถเข็นวีลแชร์ขึ้นไปสักการะองค์พระปฐมเจดีย์ได้

คำสำคัญ : 1. สิ่งอำนวยความสะดวก 2. นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ 3. วัดพระปฐมเจดีย์

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study facility arrangement for senior tourists, who come to Wat Phra Pathom Chedi, 2) to study the situation, problems and the need to improve facilities for senior tourist traveling to Wat Phra Pathom Chedi. Data collection instruments were questionnaire and interview from senior tourists who came to travel for 478 persons. The sample group used in this research were elderly tourists who traveled for tourism. Data analysis using descriptive statistics. And present the research results by descriptive writing.

The results were found that inside Wat Phra Pathom Chedi, there have enough facilities for senior tourists, including accessible parking lots, ramp, sign and symbols, service points and toilet for senior tourists. However, it was found that some of the facilities provided were still unable to meet the basic needs as expected. It also found that most of the senior tourists had a high level of demand for facilities for senior tourists. The issue that senior tourists want to have the most development or set up of facilities is that there is a wide ramp that can take a wheelchair to pay homage to Phra Pathom Chedi stupa.

Keywords : 1. Facilities 2. Senior Tourist 3. Wat Phra Pathom Chedi

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจในสัดส่วนที่มากกว่าภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ แต่ด้วยการแข่งขันทางการท่องเที่ยวที่มีมากขึ้นทำให้ภาคการท่องเที่ยวเองต้องปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์เพื่อตอบสนองกับสถานการณ์การแข่งขันทางการท่องเที่ยว โดยต้องพยายามคิดค้นกลยุทธ์และสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริการใหม่ๆ เพื่อให้เข้าถึงและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ (สุริย์บุญญาพงศ์ และคณะ, 2559) ดังนั้นการท่องเที่ยวคุณภาพจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีความจำเป็นในการนำมาใช้เป็นกลยุทธ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการท่องเที่ยว (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) นอกเหนือจากการท่องเที่ยวแบบคุณภาพก็คือ การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ที่ไม่เน้นการเร่งรีบ ท่องเที่ยวแบบเนิบช้า เน้นการท่องเที่ยวแบบสัมผัส ชิม ชั๊บ และเรียนรู้ชื่นชม (สามารถ สุวรรณรัตน์ และคณะ, 2558) ดังนั้น กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจึง

เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพที่กลายเป็นตลาดนักท่องเที่ยวที่หลายประเทศมุ่งให้ความสนใจ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศของตน (จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย, 2557)

ประเทศไทยถือเป็นประเทศที่อยู่ในความนิยมอันดับต้นๆ ของผู้สูงอายุทั่วโลกที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการรองรับการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ขณะเดียวกันต้องพัฒนาทั้งในเรื่องของที่พัก แหล่งท่องเที่ยวตลอดจนมาตรฐานการบริการแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ทั้งนี้ประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ คือ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก จากการศึกษาของจักรกฤษณ์ แสนพรหม (2556) พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าจะมีความจำเป็นที่จะต้องมีที่จอดรถ ทางลาดสำหรับภายนอกอาคาร ทางข้ามถนน และที่จอดรถ และงานวิจัยของ ไพริยา สุพรรณพยัคฆ์ (2561) พบว่า มีความต้องการให้มีป้ายสัญลักษณ์สำหรับแสดงทิศทางตำแหน่ง หรือหมายเลขชั้นของอาคารที่คนพิการทางการมองเห็นและผู้สูงอายุสามารถทราบความหมายได้ทางลาดมีพื้นผิวที่เรียบและได้มาตรฐาน ไม่มีสิ่งกีดขวาง และมีพื้นผิวต่างสัมผัส อีกทั้งงานวิจัยของ Susanna (2015) และ Sanmargaraja (2015) พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการห้องน้ำคนพิการ ป้ายและสัญลักษณ์ ทางลาด ทางเท้า ฝาท่อระบายน้ำ การสนับสนุนค่าธรรมเนียมเข้าแหล่งท่องเที่ยว และเทคโนโลยีช่วยในการบริการ

วัดพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร มีสถาปัตยกรรมและงานศิลปกรรมที่ทรงคุณค่าของชาติ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงให้ความสำคัญและเป็นองค์อุปถัมภ์ตลอดมา นอกจากนั้น ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งในประเทศและระดับจากข้างต้นพบว่า ปัจจุบัน วัดมีการพัฒนาในเชิงการท่องเที่ยวมากขึ้น พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น เนื่องด้วยการเพิ่มแรงจูงใจและกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเดินทางมาท่องเที่ยวในนครปฐมมากขึ้นจำเป็นต้องกำหนดแผนและนโยบายท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุให้ชัดเจนและควรทำอย่างต่อเนื่อง พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงบริการต่างๆ ให้มีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าว เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวและความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างจากนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยทำงาน ประกอบกับข้อจำกัดด้านสภาพร่างกายของผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่เคลื่อนไหวได้ช้าลง ความมั่นคงลดลง เหนื่อยง่าย เริ่มมีปัญหาด้านการมองเห็น ดังนั้น นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจึงต้องการแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้โดยไม่ต้องใช้กำลังมาก แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุจึงต้องมีสิ่งบริการอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพร่างกายและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ มีการเดินทางเข้าถึงที่สะดวก มีความปลอดภัย มีความสงบไม่วุ่นวาย มีค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงมากเนื่องจากรายได้ของผู้สูงอายุจะลดลง และมีข้อมูลการ

ท่องเที่ยวที่สมบูรณ์เพื่อให้ผู้สูงอายุจัดเตรียมแผนการเดินทางได้อย่างถูกต้องต่อไป (วรรณกร ขาวนาไร่, 2556) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษา วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เพื่อนำไปสู่การออกแบบปรับปรุง และพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณวัดพระปฐมเจดีย์ ให้มีความเหมาะสม ปลอดภัย เพื่อคนทั้งมวล โดยผู้วิจัยหวังว่าผลของการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะนำผลจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน การพัฒนาให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

2.2 เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

3. ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

3.1 วัดพระปฐมเจดีย์และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้นำผลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อการปรับปรุงหรือพัฒนา รวมถึงนำผลจากการวิจัยไปสร้างให้เกิดนวัตกรรมที่สามารถบริหารจัดการในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เพื่รองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต่อไปในอนาคต

3.2 วัดพระปฐมเจดีย์และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จะได้ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการนำไปพัฒนาการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต่อไป

3.3 ส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือและการสร้างเครือข่ายในการดูแลรักษาและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดนครปฐม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ได้แก่ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม จำนวน 478 คน โดยอาศัยวิธีการ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณในการศึกษาครั้งนี้เนื่องจากการไม่มีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาเที่ยววัดนครปฐมไว้อย่างชัดเจน มีแต่จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดนครปฐมเท่านั้น ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงใช้สูตรของคอกเรน (อกินันท์ จันตะนี, 2550) ดังนี้

$$n = \frac{P(1-P) Z^2}{e^2}$$

ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยว จะมีค่าเท่ากับ 384.16 คน แต่เพื่อความสะดวกในการประมวลผลข้อมูล คณะผู้วิจัยจึงกำหนดให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 385 คน แต่ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจำเป็นต้องมีการปรับขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อลดปัญหาของการตอบกลับของแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์หรือน้อยกว่าที่กำหนด หรือข้อมูลมีการสูญหาย (Missing data) ส่งผลต่อการเกิดอคติ (Information bias) ในการศึกษาได้ (บุญญพัฒน์ ไชยเมล์, 2556)

สูตรการปรับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{n}{1-R}$$

โดยกำหนดให้ค่าอัตราการสูญเสียเท่ากับร้อยละ 10 ($R = 10$)

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ต้องเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 43 คน รวมเป็น 428 คน

กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในการศึกษานี้ เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาท่องเที่ยวที่วัดพระปฐมเจดีย์และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนครปฐม จำนวน 50 คน

การสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ การสร้างแบบสอบถามจากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยกเป็นร่างแบบสอบถาม เพื่อนำไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ เกณฑ์การให้คะแนนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยใช้วิธีของ Likert (1932) เกณฑ์การประเมินระดับความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ คณะผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์การแปลความหมายจากคะแนนค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted mean score) ของแต่ละคำถาม การสร้างแบบสัมภาษณ์ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแน่นอน (Structured Interviews) โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีข้อความกำหนดไว้แน่นอน โดยมีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่ามีวัตถุประสงค์เพื่ออะไรโดยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้ทำการออกแบบเสร็จเรียบร้อยแล้วทั้ง 2 ชุด ไปทำการตรวจสอบความเหมาะสมของสำนวนภาษาและความสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับนิยามตัวแปร (Index of Item-Objective Congruence : IOC) เพื่อหาความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive method) หลังจากนั้นนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องว่ามีค่า IOC เท่ากับ 0.96

การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ จำนวน 428 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก โดย คณะผู้วิจัยแจก

แบบสอบถามให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และทำการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ จำนวน 50 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มาท่องเที่ยวที่วัดพระปฐมเจดีย์ และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนครปฐม

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความครบถ้วนข้อมูล ความถูกต้องของข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล ลงรหัสบันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ผลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ มาแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) แบบสัมภาษณ์ใช้วิธีวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ แล้วนำผลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอเชิงพรรณนาให้สอดคล้องกับประเด็นต่างๆ

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม จากการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์พบว่าในด้านที่จอตลอด ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้มีที่จอตลอดใกล้กับทางขึ้นองค์พระปฐมเจดีย์ในระดับมากที่สุด (4.68) รองลงมาต้องการให้มีสัญลักษณ์สำหรับแสดงให้เห็นว่าเป็นที่จอตลอดเฉพาะของผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด (4.58) ต้องการให้มีที่จอตลอดเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด (4.25) ถัดมาต้องการให้มีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือบริเวณที่จอตลอดสำหรับผู้สูงอายุในระดับมากที่สุด (4.17) และท้ายสุดต้องการมีที่จอตลอดในร่มไว้บริการสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับมากที่สุด (3.95) ในขณะที่ในด้านทางลาด ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้มีทางลาดที่มีขนาดกว้างสามารถนำรถเข็นวีลแชร์เข้าไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด (4.83) รองลงมา ต้องการให้มีลิฟต์สำหรับอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุไปยังองค์พระปฐมเจดีย์อยู่ในระดับมากที่สุด (4.45) ต้องการให้มีทางลาดที่ติดตั้งราวจับทั้งสองข้างอยู่ในระดับมากที่สุด (4.40) ถัดมาต้องการให้มีการใช้วัสดุชนิดไม่ลื่นในการทำทางลาด มีพื้นผิวต่างสัมผัสต่อเนื่อง มีความชันเหมาะสมปลอดภัยอยู่ในระดับมากที่สุด (4.30) และต้องการให้มีทางลาดที่เชื่อมระหว่างระดับพื้นกับทางเท้าอยู่ในระดับมากที่สุด (4.24) ซึ่งในด้านป้ายสัญลักษณ์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้ป้ายสัญลักษณ์ต้องมีความชัดเจน มองเห็นได้ง่ายติดอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ทำให้สับสนในอยู่ในระดับมากที่สุด (4.27) รองลงมาต้องการให้มีป้ายสัญลักษณ์แสดงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุภายในวัดพระปฐมเจดีย์อยู่ในระดับมากที่สุด (4.21) ต้องการให้มีป้ายแจ้งข้อมูลและแผนที่ภายในวัดอยู่ในระดับมากที่สุด (4.16) ถัดมาต้องการให้มีป้ายแสดงทางเข้า-ออก ป้ายแสดงสถานที่สำคัญป้ายชื่อโบราณวัตถุที่สำคัญ รวมถึงป้ายเตือนภายในบริเวณรอบองค์พระปฐมเจดีย์อยู่ในระดับปานกลาง

(3.49) และท้ายสุดต้องการให้มีป้ายแสดงหมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญในกรณีฉุกเฉินอยู่ในระดับปานกลาง(3.38) ในด้านจุดบริการต่างๆ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้มีจุดพักและมีหลังคา กันแดดกันฝนอยู่ในระดับมาก(4.43) รองลงมาต้องการให้มีร้านค้าสวัสดิการของวัดพระปฐมเจดีย์ที่ ส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณรอบๆ วัดพระปฐมเจดีย์อยู่ในระดับมาก(4.00) ต้องการให้มีการติดตั้งสัญญาณไฟและอุปกรณ์เสริม เช่น สัญญาณ ในจุดบริการต่างๆอยู่ในระดับมาก (3.73) ถัดมาต้องการให้มีห้องพยาบาลหรือจุดบริการด้านสุขภาพอยู่ในระดับมาก(3.70) และท้ายสุด ต้องการให้มีจุดบริการนักท่องเที่ยว ช่วยเหลือและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง (3.41) และในด้านสุดท้ายด้านห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้ประตู ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุเป็นแบบเปิดให้คนอื่นสามารถเข้าไปได้เมื่อเกิดอุบัติเหตุอยู่ในระดับมากที่สุด (4.64) รองลงมาต้องการให้มีราวจับในห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับมากที่สุด(4.64) ต้องการให้ พื้นกระเบื้องในห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุไม่ลื่นอยู่ในระดับมากที่สุด(4.57) ถัดมาต้องการให้มีสัญญาณ ฉุกเฉินในห้องสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก(4.46) และท้ายสุดต้องการให้มีป้ายบอกทางเข้าห้องน้ำ สำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก(4.31)

ในขณะที่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในด้านที่จอดรถของ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เห็นว่าควรมีการจัดหรือสงวนที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไว้ใกล้กับ บริเวณประตูทางขึ้นไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ทั้ง 4 ด้าน อีกทั้งมีป้ายสัญลักษณ์แสดงชัดเจนว่า เป็นที่จอดรถผู้สูงอายุหรือผู้พิการอย่างชัดเจน ในส่วนของทางลาดต้องการให้มีทางลาดที่มีขนาดกว้าง สามารถนำรถเข็นวีลแชร์เข้าไปได้ และสามารถนำรถเข็นวีลแชร์ขึ้นไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ได้ หากเป็นไปได้ต้องการให้มีลิฟต์สำหรับอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุรวมถึงผู้พิการไปยังองค์พระ ปฐมเจดีย์ และต้องการให้มีป้ายสัญลักษณ์ต่างๆ ป้ายสื่อความหมายภายในบริเวณลานจอดรถ หรือใน บริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ รวมถึงป้ายประชาสัมพันธ์ที่มีความทันสมัย อัปเดตอยู่เสมอในด้านจุด บริการต่างๆ อยากให้มีการปรับปรุงและพัฒนา จุดนั่งพัก เก้าอี้ในแต่ละจุด บางจุดเก้าอี้เกิดการชำรุด และควรมีหลังคา กันแดดกันฝน อีกทั้งอยากให้มีร้านค้าสวัสดิการที่ช่วยส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมรายได้ ให้กับชมรมผู้พิการหรือผู้สูงอายุในจังหวัดนครปฐม

5.2 ผลการศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม จากการศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์พบว่า ในปัจจุบันวัดพระปฐมเจดีย์มีการ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวแต่ยังไม่ครอบคลุมนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้พิการ จากการสัมภาษณ์และสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวทั้งจากต่างจังหวัดและผู้ที่มี

ภูมิลำเนาในจังหวัดนครปฐม พบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้มีทางลาดหรือลิฟต์สำหรับอำนวยความสะดวกในการขึ้นไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ สำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ที่มีประสบปัญหาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเนื่องจากบันไดที่จะขึ้นไปยังองค์พระปฐมเจดีย์ค่อนข้างชันและสูงทั้ง 4 ด้าน ทั้งนี้วัดพระปฐมเจดีย์ยังมิได้มีการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมไว้ให้บริการเท่าที่ควร โดยเฉพาะ ที่จอดรถที่ควรเป็นที่จอดรถในร่มหรือมีหลังคาคลุมยาวไปจนถึงทางเข้าสู่บริเวณทางขึ้นองค์พระปฐมเจดีย์ ม้านั่งพักผ่อนก็ควรมีการซ่อมแซมและจัดให้เพียงพอให้เหมาะสม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้พิการที่มาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ป้ายสัญลักษณ์ ควรติดตั้งอยู่ในระดับสายตา บ่งบอกทิศทางและสัญลักษณ์แสดงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน ทางลาดที่ใช้ในการเข้าถึงองค์พระปฐมเจดีย์ควรจัดสร้างด้วยวัสดุที่ป้องกันการกั้นลิ้นไถล และติดตั้งราวกันตก ทั้งนี้ราวจับต้องทำด้วยวัสดุที่มั่นคงและแข็งแรง รวมถึงห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุซึ่งควรมีการคำนึงถึงแนวทางการออกแบบที่เอื้อต่อผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมถึงจัดให้มีการฝึกอบรมหรือให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่หรือผู้ดูแลวัดในเรื่องการบริการ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุและผู้พิการ เพราะนอกจากองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ ความเก่าแก่ของสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว ความสะดวกสบายในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ รวมถึงคนทุกกลุ่มได้นั้น ก็เป็นอีกองค์ประกอบที่จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การศึกษาแนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษา วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ในครั้งนี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงช่วงอายุ 76-80 ปี และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย มีสถานภาพสมรสส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลุ่มครอบครัว มีโรคประจำตัวเกี่ยวกับโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน และเคยเดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ 1-5 ครั้ง ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง ในขณะที่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุ 66 - 70 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพมีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลุ่มครอบครัว มีโรคประจำตัวเกี่ยวกับโรคเจ็บเข้า/ข้อเสื่อม/กระดูกพรุน ทั้งนี้ส่วนใหญ่เคยเดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ 6-10 ครั้ง อีกทั้งมีภูมิลำเนาในจังหวัดนครปฐมทั้งหมด

6.2 ผลการศึกษาสภาพการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พบว่า ภายในวัดพระปฐมเจดีย์มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งในด้านที่จอดรถ ทางลาด ป้ายสัญลักษณ์ จุดบริการต่างๆ และห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ แต่พบว่าสิ่งอำนวยความสะดวกบางส่วนที่จัดไว้ยังไม่อาจตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานได้เท่าที่ควร และไม่ปฏิบัติตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคนซึ่งสอดคล้องกับ

พระประภัสสร์ แสงเทียมจันทร์ และประโยชน์ สังกสิน (2563) ได้ทำการศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์และเส้นทางแสวงบุญ : กรณีศึกษา วัดในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม พบว่า วัดในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคามที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์และเส้นทางแสวงบุญได้จะต้องมีองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจและความสะดวกในการเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวกก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งสำคัญ และจากผลการศึกษายังพบอีกว่านักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับความต้องการให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในระดับมาก สอดคล้องกับ อรรถวิท ศิลาน้อย, ญัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป, วันทกาญจน์ สีมารจน์ และวัฒนา ทนงค์แสง (2562) ที่ได้ทำการศึกษาความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพระบรมธาตุนาดูน สำหรับการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อคนทั้งมวลโดยรวมมากและระดับมากทุกด้าน ประเด็นที่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต้องการให้มีการพัฒนาหรือจัดสิ่งอำนวยความสะดวกมากที่สุด คือ ต้องการให้มีทางลาดที่มีขนาดกว้างสามารถนำรถเข็นวีลแชร์เข้าไปสักการะองค์พระปฐมเจดีย์ได้ ซึ่งในการก่อสร้างทางลาดควรมีการก่อสร้างให้มีความคงทน แข็งแรงสามารถรับน้ำหนักได้และถูกต้องตามหลักการออกแบบทางลาดในงานสถาปัตยกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้สอดคล้องกับ ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล (2560) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวระดับเมืองรองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุคุณภาพ พบว่ากลยุทธ์ปัจจัยพื้นฐานการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวระดับเมืองรองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุคุณภาพ ต้องให้ความสำคัญและส่งเสริมการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐานตามแบบอารยสถาปัตย์และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุความเฉพาะทางด้านร่างกาย และการพัฒนาภูมิทัศน์ทางการท่องเที่ยวของเมืองท่องเที่ยวระดับเมืองรองที่รองรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และสามารถ สุวรรณรัตน์ และคณะ (2558) ที่ได้นำเสนอถึงแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุว่า ต้องมีการพัฒนาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการดำเนินการปรับปรุงและเพิ่มเติมสิ่งบริการที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ด้วยแนวคิดอารยสถาปัตย์พร้อมทั้งคำนึงถึงความเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่

จากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุซึ่งมีความต้องการทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวที่ดีพอ ปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐมพบว่า ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งออกแบบเพื่อผู้สูงอายุ และคนทุกกลุ่มที่มีข้อจำกัดทางการเคลื่อนไหวสามารถเข้าถึงการสักการะองค์พระร่วงโรจนฤทธิ์ และองค์พระปฐมเจดีย์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการที่ตัวแทนคนพิการจากศูนย์ไอแอลพุทธมณฑล เข้ายื่นหนังสือที่สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี

เนื่องด้วยคนมีข้อจำกัดทางร่างกายเข้าไม่ถึงพระปฐมเจดีย์ จึงขอเสนอร่วมคิด-ออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทุกกลุ่มที่มีข้อจำกัดทางการเคลื่อนไหวสามารถเข้าถึงการสักการะองค์พระร่วงโรจนฤทธิ์ ที่พระปฐมเจดีย์ (ประชาไท, 2559) และสอดคล้องกับ พงศ์เสวก อเนกจำนงค์พร (2558) ได้เสนอให้มีการจัดบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นไปตามหลักอารยสถาปัตย์(Universal Design) ที่อำนวยความสะดวกต่อประชากรรุ่นเบบี้บูมให้มากขึ้น เช่น มีราวจับทางขึ้นลง มีทางลาดสำหรับรถเข็น มีสถานที่ให้นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอ มีสุขาที่สะอาด ปลอดภัย และมีรถบริการรับส่งเพื่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวในราคาที่เหมาะสมและคุ้มค่า

การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ จะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาสิ่งบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีคุณภาพและมาตรฐานหลักสากลที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ รวมถึงการคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับ พิทักษ์ ศิริวงศ์ และณัฐธยาน์ ศรีสุวรรณ (2560) ที่พบว่าสิ่งอำนวยความสะดวกมีความจำเป็นอย่างมากต่อผู้สูงอายุที่มาใช้บริการ เพราะมีส่วนช่วยในการเดินทางประกอบศาสนกิจ การเข้าห้องสุขา หรือทำสิ่งอื่นๆ ด้วยตนเองภายในศาสนสถาน แต่ศาสนสถานในกรณีศึกษายังมีข้อบกพร่องเนื่องจากว่ามีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอต่อผู้สูงอายุที่มาใช้บริการ แต่ทั้งนี้การจัดและติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกจะต้องไม่กระทบและสอดคล้องกับพื้นที่และสภาพแวดล้อม และที่สำคัญนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่ต้องการท่องเที่ยวในวัดพระปฐมเจดีย์ต้องมีความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งการศึกษาแนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษาวัดพระปฐมเจดีย์ ในครั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การออกแบบ และปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณพระปฐมเจดีย์ให้มีความเหมาะสม ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวในอนาคตให้มีมาตรฐานสากล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกรมการท่องเที่ยว ที่กล่าวว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรมีสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นอุปกรณ์และบริการต่างๆ ที่จัดให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เช่น ห้องสุขา ที่พัก ร้านอาหาร ศูนย์บริการข้อมูล ที่จอดรถ ป้ายข้อมูล เป็นต้น (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกรมการท่องเที่ยว, 2560)

7. องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ คือ องค์พระปฐมเจดีย์เป็นโบราณสถานขึ้นทะเบียนนิติบุคคล โดยวัดพระปฐมเจดีย์เป็นผู้ครอบครองสถานที่ ฉะนั้น การจะดำเนินการใดในพระปฐมเจดีย์ ทั้งภูมิทัศน์และสิ่งก่อสร้างจะขึ้นอยู่กับ 2 องค์การก็คือวัดพระปฐมเจดีย์และกรมศิลปากร รูปแบบในการรูปแบบของการก่อสร้างจะต้องไม่ทำลายทัศนียภาพของโบราณสถาน

อีกทั้งต้องให้นักท่องเที่ยวรวมถึงประชาชนมีการร่วมออกแบบและแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะสร้าง เพื่อให้สามารถใช้งานได้จริงทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกที่จะสร้าง สามารถใช้ได้โดยทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสภาพร่างกายอย่างเท่าเทียมกัน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 วัดพระปฐมเจดีย์และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการปรับปรุงสถานที่ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทุกคนตามมาตรฐาน และนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้าถึงทางลาด ป้ายสัญลักษณ์ และที่จอดรถ รวมถึงห้องน้ำด้วย ซึ่งทั้งนี้ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในประเด็นที่ต้องทำการปรับปรุงเร่งด่วน

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 วัดพระปฐมเจดีย์และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการรับฟังข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเพื่อนำไปปรับปรุงและชี้แจงให้นักท่องเที่ยวทราบในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวได้

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ กรณีศึกษา วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ซึ่งจำกัดอยู่เพียงวัดเดียวเท่านั้นในการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษาวัดในเขตพื้นที่นครปฐมที่มีชื่อเสียงเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติม

9. เอกสารอ้างอิง

จักรกฤษณ์ แส่นพรหม. (2556). ความจำเป็นของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุในพื้นที่ กรณีศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นพระธาตุบริวารของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

ประชาไท. (2559). เข้าพบกรมศิลปากร เสนอปรับปรุงทางขึ้น-เพื่อให้ทุกคนได้สักการะพระปฐมเจดีย์. สืบค้นเมื่อ 9 มีนาคม 2564. จาก <https://prachatai.com/journal/2016/08/67378>

บุญญพัฒน์ ไชยเมธ. (2556). การกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงพรรณนาในงานสาธารณสุข.

วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ. 16(2). 9-18.

- ไพบรียา สุพรรณพาศ์. (2561). ความต้องการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุใน ที่ว่าการอำเภอ และศาลากลางจังหวัดสระบุรี. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 9. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 947-959.
- พงศ์เสวก อนเนกจันทร. (2558). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของประชากรรุ่นใหม่ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พระประภัสร์ สุเมธีภรณ์ และประโยชน์ สังกัด. (2563). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์และเส้นทางแสวงบุญ : กรณีศึกษา วัดในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูฏา. 9(2). 263-273.
- พิทักษ์ ศิริวงศ์ และณัฐยานัน ศรีสุวรรณ. (2560). สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ศาสนสถานในเขตจังหวัดสมุทรปราการ กรณีศึกษา: วัดบางพลีใหญ่ในและวัดอโศการาม. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 9 “ราชมงคลสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ยั่งยืนสู่ประเทศไทย 4.0”. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. 416-422.
- ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล. (2560). การพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวระดับเมืองรองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุคุณภาพ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณกร ชานาไร่. (2556). การประเมินการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยววัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สามารถ สุวรรณรัตน์ และคณะ. (2558). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกรมการท่องเที่ยว. (2560). คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และคณะ. (2559). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในภาคเหนือตอนบน. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อภิรักษ์ จันตะนี. (2550). สถิติและการวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

อรรถวิท ศิลาน้อย, ญัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป, วันทกาญจน์ สี่มาโรจน์ และวัฒนา ทนงค์แพง.
(2562). ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว
ในพระบรมธาตุนาคูน สำหรับการท่องเที่ยว เพื่อคนทั้งมวล. วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. 10(2). 130-143.

Sanmargaraja, S. (2015). Accessible Tourism Destinations in Malaysia: Disabled Tourists' Requirements Article. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*. 9(33). 436-442.

Susanna, A.M. (2015). *Accessibility to Tourism by Persons with Disabilities in the Ashanti Region of Ghana*. Master of Science Disability. Kwame Nkrumah University of Science and Technology Kumasi, Ghana.

10. คำขอบคุณ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยคริสเตียน คณะสหวิทยาการ
รวมถึงสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและบริการ ขอขอบพระคุณหน่วยงานที่สนับสนุนดังกล่าวมา
ข้างต้น และขอขอบคุณนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
มา ณ ที่นี้